

ELÄINOIKEUSSILMÄLASIT

Media-analyysityökalu

1. Lehmät luupin alla

Sanoja ja kuvia käytetään eri tavoin, riippuen siitä, mihin niillä **halutaan vaikuttaa**. Tutustu oheiseen kuvapariin lehmistä.

Keskustelkaa parin kanssa:

- Minkälainen tunnelma kuvista välittyy?
- Mitä kuvat kertovat? Mitä ne jättävät kertomatta?
- Missä yhteyksissä kuvia voisi käyttää? Entä, mihin yhteyteen ne eivät sovi?
- Mitä lehmät itse kertoisivat kuvistaan, jos ne osaisivat puhua?

2. Sama eläin, eri luokittelut

Pohtikaa hetki, **minkälaisissa yhteyksissä nuoret voivat törmätä kettuun** eri medioissa (esim. luonnonvarainen, turkistarhattu ja eläintarhassa asuva).

Etsikää parin kanssa artikkeli ketusta ja miettikää sen pohjalta:

- Miten eläimestä puhutaan tekstissä?
- Mitä artikkeli korostaa eläimessä? (esim. viihde, hyöty, eksoottisuus, eläimen hyvinvointi)?
- Onko tekstissä "hyvinvointipesua" eli jättääkö se jotain eläimen kannalta olennaista kertomatta?

Huom. *varmistakaa, että eri ryhmät käsittelevät erityyylisiä artikkeleita.*

Käykää yhdessä läpi valitut artikkelit ja ajatuksenne siihen liittyen. **Pohtikaa vielä yhdessä:**

- Miksi sama eläin voi näyttäytyä hyvin erilaisena eri artikkeleissa?
- Mitä seurauksia sillä voi olla eläimen kohtelulle tai asemalle yhteiskunnassa?

3. Mitä eläin kertoisi?

Etsikää parin kanssa eläinaiheinen artikkeli. Pohtikaa ensin, mitä se kertoo tai jättää kertomatta eläimestä.

Tuottakaa sen jälkeen pieni **artikkeli samasta aiheesta** tällä kertaa niin, että **toinen parista on haastattelija ja toinen ottaa eläimen roolin**. Kirjoittakaa samasta uutisaiheesta pieni juttu siten, että eläimen ääni nostetaan esille.

Eläimeltä voi kysyä esimerkiksi:

- Miltä sinusta tuntuu olla tässä paikassa?
- Miten sinua kohdellaan?
- Mitä haluaisit ihmisten tietävän sinusta?
- Miten artikkeli kuvaa sinua – ja onko se totta?

Keskustelkaa lopuksi yhdessä, miten artikkelin sisältö muuttuu, kun eläimen ääni nostetaan keskiöön?

4. Otsikoiden muokkaus

Valitse sanomalehdestä ja verkkomediasta **otsikoita**, joissa aiheena on tavalla tai toisella **eläin**. Se voi olla uutinen susista, uudesta pihattonavetasta, citykanista tai vaikkapa hirven ja auton kolarista.

1. Pohdi, mitä **otsikko** kertoo.

- Millaisen kuvan otsikko antaa eläimestä?
- Millaisen tunteen otsikko herättää?
- Kenen näkökulmasta otsikko on kirjoitettu (ihmisen, eläimen, yhteisön, talouden)?

2. Silmäile sitten **koko juttu**.

- Yritä tunnistaa puuttuvia näkökulmia. Puuttuva näkökulma voi olla esimerkiksi jonkun toisen ihmisen näkökulma, toisen eläinlajin näkökulma tai vaikkapa maapallon näkökulma.

3. Palaa **otsikon** pariin ja tee siitä **kaksi uutta versiota** eri näkökulmista.

4. Toista harjoitus seuraavan otsikon kanssa.

5. Kuvan kertomaa

Elintarvikebrändien mainoksissa eläimet esiintyvät usein iloisina, puhtaina ja luonnollisessa ympäristössä. Sosiaalisessa mediassa näytetään myös paljon ruokakuvia, mutta eläimet puuttuvat kuvista usein.

1. **Valikoi joukko kuvia** tunnetun elintarvikebrändin (esim. *Valio, Atria, HK, Arla*) somekanavasta.

- Millaisia kuvia brändit käyttävät? Onko kuvissa ruokaa, ihmisiä vai eläimiä?
- Mitä kuvat eivät kerro – esimerkiksi eläimen arki, todelliset olosuhteet tai elämän loppu?
- Millaisia tunteita kuvat haluavat herättää?

2. **Tee listaus sanoista tai mielikuvista**, joita brändi rakentaa.

3. **Kirjoita kuvalle uusi kuvateksti** tai mainoslause, joka paljastaa sen, mitä kuva jättää sanomatta.

6. Tekoälyn älyttömät eläinkuvat

Tekoälyllä voidaan luoda kuvia, jotka näyttävät hämmästyttävän aidoilta – ja toisinaan täysin feikeiltä. Tässä tehtävässä tutkitaan, **miten tekoälyn tuottama kuva oikeasta eläimestä eroaa internetin kuvahaun tuloksista**. Mitä tekoäly saa aikaan, mitä se jättää pois, ja miten se tulkitsee todellisuutta?

1. **Pyydä tekoälyä tekemään kuva** jostain oikeasta eläimestä.
2. Hae **sama aihe kuvahaulla** verkosta.
3. Vertaa tekoälyn kuvaa hakukoneen kuvahaun tuloksiin. **Miten kuvat eroavat?** Jos hakutulokset olivat hyvin samanlaisia, kokeile toista eläinlajia tai erilaista kehotetta.
4. Jos aikaa on, voit pohtia, mitä puuttuu sekä tekoälyn tekemästä kuvasta että kuvahaun kuvista. Voisiko tekoälyä pyytää tekemään kuvan, joka ottaa huomioon puuttuvan asian, maiseman, elementin tai eläimen kohtelun?

7. Logo

Logo on brändin tunnus, joka näkyy mainoksissa ja valotauluissa. Monikansallisen yrityksen logon voi tunnistaa ympäri maailmaa, vaikka ei osaisi lukea. Myös pienillä yrityksillä tai hankkeilla voi olla logo.

1. Tarkastele *Katse eläimeen* -hankkeen logoa. **Kuinka monta** tämän logon rakennuspalikoiksi valittua **eri logoa tunnistat**?
2. Mitä **tuotteita** nämä yritykset valmistavat?
3. Mitä yritysten logojen osat **yhdessä kertovat**, kun niistä on muodostettu sanat Katse eläimeen?

8. Etsi olennainen

Tarkastele eläinaiheista uutista. Poista uutisesta sen ydinasian kannalta epäoleellisia sanoja **tussaamalla niiden yli**. Jatka niin kauan, että jäljelle jää vain olennainen asia.

Pohdi, mikä uutisen **sanoma** on.

- Missä roolissa eläin on?
- Missä roolissa ihmiset ovat?
- Oliko uutisen ydin yllättävä?

Esimerkiksi kalankasvattamon kuolleisuutta käsittelevässä uutisessa ydin voi olla yrityksen kannattavuudessa, ihmisten työpaikoissa jne.

9. Kilot vai kalat

Suomessa kasvatetaan kaloja ruoaksi verkkoaltaissa. **Kalat ovat siis myös tuotantoeläimiä.** Kalat tuntevat kipua ja tylsistyvät ahtaissa altaissa. Silti kaloja ei usein ajatella yhtä tärkeinä ja tuntevina eläiminä kuin nisäkkäitä. Kaloja ei esimerkiksi tilastoida yksilömäärinä, vaan niistä puhutaan kiloina.

1. Etsi verkosta tai lehdestä **kalan kuva, mainos tai uutinen, jossa on kuvituskuva.**
2. Piirrä kalalle ilmeitä ja puhekupla. Mitä kala tuntee? Mitä kala sanoisi?

10. Katse oppikirjaan

Oppikirjojen ja digitaalisten **oppimateriaalien** ajatellaan usein olevan **neutraaleja**, mutta myös niissä esiintyy arvoja, aatteita ja valtasuhteita.

Tutkikaa biologian tai maantiedon oppikirjoja.

- Kenen näkökulma kerrotaan? Ketkä nimetään? Ketkä jäävät nimettömiksi?
- Miten eläimiä yksilöidään? Mitä sanoja niistä käytetään (esim. emo, kotieläin, yksilö, kilo)?
- Miten toimijuus näkyy tekstissä? Lähestyykö teksti eläimiä ihmisen vai eläinten toiminnan kautta?
- Kuvataanko eläimet aktiivisina vai passiivisina?
- Mitkä eläimet esitetään erikoisina tai harvinaisina, mitkä taas tavallisina?

Vinkki: *Tehtävässä voidaan myös vertailla eri kustantajien tuottamia oppimateriaaleja ja pohtia niiden välisiä eroja arvoissa ja asenteissa.*

11. Hassun kurjat eläinvideot

Sosiaalisessa mediassa **eläinvideoiden tarkoitus on usein viihdyttää katsojaa – mutta mitä eläin itse kokee?** Jotkut eläimet on jalostettu piirteiltään ihmisen mieltymysten mukaan esimerkiksi lyttynaamaisiksi tai lyhytjalkaisiksi. Sairaaksi jalostaminen on eläimelle haitallista.

1. Millaisia eläinvideoita olet nähnyt sosiaalisessa mediassa? Mitä eri eläimiä videoissa näkyy?
2. Muistele, **millaisiin tilanteisiin** eläin on joutunut tai laitettu. Pohdi, **millaisia tunteita** eläimelle syntyy, kun eläin puetaan vaatteisiin, tai kun ihminen kuvaa tilannetta, jossa eläin pelästytetään.
3. Onko eläimen kivun, epämukavuuden tai hädän tunnistaminen ihmiselle helppoa?

12. Tietoa taudeista

Etsi viranomaisten viestinnästä *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen* ja *Ruokaviraston* verkkosivuilta uusimmat **lintuinfluenssa** koskevat päivitykset.

- Mistä eläinlajeista tiedotuksessa puhutaan?
- Mitä uutta opit?
- Mitkä tekijät mahdollistavat lintuinfluenssan leviämisen?

13. Totuus lautasella

Vahvistusharha tarkoittaa sitä, että etsimme ja uskomme helpommin tietoa, joka tukee omia mielipiteitämme ja arvojamme. Ruokavalinnoissa tämä voi näkyä esimerkiksi niin, että ajattelemme automaattisesti kotimaisen ruoan olevan aina vastuullisempaa kuin ulkomaisen – vaikka se ei aina olisi totta.

Lue seuraavat väitteet, ja pohdi:

- Mihin väite perustuu?
- Oletko samaa vai eri mieltä? Miksi?

Väitteet:

- Kotimainen lihantuotanto on vastuullisempaa kuin ulkomainen.
- Vapaan kanan munat ovat aina eläinystävällinen valinta.
- Kasvisruoka on automaattisesti ympäristöystävällisin vaihtoehto.
- Pienempi hiilijalanjälki tarkoittaa aina eettisempää ruokaa.
- Ilman antibiootteja kasvanut eläin on voinut hyvin.

14. Mitä oikeuksia eläimille voisi antaa?

Eläimille voi antaa oikeuksia Suomen tai EU:n yhteisessä lainsäädännössä tai perustuslaissa. Perustuslaissa sanotaan esimerkiksi, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä ja että jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

1. Millaisia **oikeuksia** sinun mielestäsi **eläimillä kuuluisi olla**? Miksi?
2. Pitäisikö eri eläimillä (esimerkiksi apinoilla, koirilla tai kanoilla) olla **erilaisia oikeuksia**?

15. Katso uusin silmin

Eläimillä ei ole yhteiskunnassa samalla tavalla oikeuksia kuin ihmisillä on. Esimerkiksi lapsille on tiettyjä oikeuksia, kuten oikeus elämään ja oikeus levätä, leikkiä ja viettää vapaa-aikaa.

Eläinten kohtelua säätelee silti laki. Ihmisen hoidossa olevilla eläimillä voidaan ajatella olevan esimerkiksi oikeus ruokaan ja juomaan. Luonnonvaraista eläintä pitää auttaa, jos eläin on hädässä.

1. Aseta päähäsi "eläinoikeussilmälasit". Tarkastele maailmaa ja mediaa oikeuksien ja oikeuksien puuttumisen kautta. Mitä opit, kun tarkastelet mediaa lasit päässä?
2. Mitkä asiat näet eri tavalla? Muuttuiko jokin tunne, asenne tai ymmärrys?